

Haagse Vogelbescherming

De wulp

54e jaargang nr. 4 - november 2023

De Wulp

54e jaargang, nr. 4, november 2023

COLOFON

De Wulp is een kwartaaluitgave van de Haagse Vogelbescherming die gratis wordt toegezonden aan de leden.

HVB digitaal

www.haagsevogels.nl

www.vogelopvangdewulp.nl

www.facebook.com/HaagseVogels/

www.facebook.com/vogelopvangdewulp/

Fotografie

Adri de Groot, Tom Loorij, Boudewijn Schreiner, Vogelopvang De Wulp, Caroline Walta, Foeke Zeilstra e.a.

Kopij

Inleveren artikelen voor De Wulp zo spoedig mogelijk, maar uiterlijk op 15 januari 2024.

Redactie

Foeke Zeilstra

Loes Loorij (corrector)

E-mail: dewulp@gmail.com

De redactie behoudt zich het recht voor ingezonden artikelen te redigeren, in te korten of niet te plaatsen. Auteurs zijn verantwoordelijk voor de inhoud van hun bijdragen. Publicatie betekent niet dat de daarin vermelde meningen het inzicht van de redactie of van de vereniging weergeven.

Foto's

Wat betreft ingezonden foto's geldt het volgende. De keus van foto's ligt bij de redactie. De kwaliteit en de beschikbare ruimte bepalen of ze wel of niet worden geplaatst. Incidenteel zullen foto's worden bijgesneden. Foto's met toevoegingen in de foto zoals namen, copyright-tekens e.d. worden niet geplaatst. De namen van de fotografen worden in het colofon vermeld.

Vormgeving en druk

Pasmans Drukkerij Den Haag

Oplage: 1150 exemplaren

De Wulp wordt gedrukt op chloor- en zuurvrij papier dat tevens FSC-gecertificeerd is.

Foto voorpagina: *bladkoning*

gefotografeerd door Boudewijn Schreiner

- 3 Van de waarnemend voorzitter
- 4 Een fraaie herfstochtend op Vogelringstation Meijndel
Wim Kooij
- 8 Een paar maanden zakgeld voor een aalscholver
C. Martin Lok
- 9 Uitnodiging Nieuwjaarsreceptie
14 januari 2024
- 11 De koperwiek: een échte herfstvakantie soort
Wim Kooij
- 14 Vogelopvang De Wulp - Het is weer herfst!
Sharon Lexmond
- 18 CEL (dag)deelexcursies
- 21 CEL lezingenprogramma
- 22 Vogels van de Nederlandse Rode Lijst: de ringmus - *Tom Loorij*
- 24 Inventariseringsrapport 2021 afgerond
Wim Kooij en *Boudewijn Schreiner*
- 25 HVB-lid Ad van der Holst overleden
- 26 Voorjaarsreis naar Midlaren van 17 t/m 21 april 2023
- 29 - Rondleiding oudste eendenkooi van Nederland op 4 en 18 februari 2024
- Uitnodiging Commissieavond 23 november
- 30 Veldwaarnemingen augustus t/m oktober 2023 - *Wim Kooij*
- 32 Wim van Yperen overleden
- 33 Streven naar een minimale footprint
Jeroen Melcherts
- 35 Verenigingswinkel en contactgegevens

Welkom nieuwe leden!

F.S. Hoogveld, Den Haag
M.E. Hulshof, Den Haag
B. van der Zwan, Den Haag
E.J. van der Wissel, Den Haag
M. King, Den Haag
N. Mulder, Wateringen
M. Gielen, Bilthoven
B.E. Schaffmeister, Den Haag

M.D. van der Zanden, Den Haag
E.G. Hasselman, Den Haag
W.R. Gonlag, Den Haag
A.M.E.Th. Lantinga-Hammes, Den Haag
H. Jonker, Den Haag
S.L. Trost, Den Haag
T. Hagman, Delft

Van de waarnemend voorzitter

Half september kwam bij ons het bericht binnen dat onze voorzitter Hans Elders zijn bestuurlijke rol voor de Haagse Vogelbescherming wegens gezondheidsredenen wilde beëindigen. De werkzaamheden kostten hem teveel energie en Hans koos voor meer rust. De HVB was een jaar of zes, zeven geleden in bestuurlijk nogal onrustig vaarwater terecht gekomen. Hans werd gevraagd als crisismanager. Hij trad aan als voorzitter en stelde zich ten doel om de rust terug te brengen in onze vereniging. Dat heeft wel wat voeten in de aarde gehad, maar is goed gelukt. Onder zijn leiding is er een nieuw bestuur geformeerd. Hans bedoeling was om ongeveer een jaar in functie te blijven en in die tijd de neuzen één kant op te krijgen. Daarna wilde hij zijn taak weer overdragen. Dat heeft wat langer geduurd, maar in die jaren ontstond er per jaar weer meer positieve energie. De HVB werd vervolgens onverwacht – net als heel Nederland – verrast door Corona. Dat heeft ook nogal wat roet in het HVB-eten gegooid, maar vogelaars en vogelopvangers zijn niet zo snel van de kaart. Samen hielden we het HVB-schip op koers. We willen Hans graag hartelijk danken voor alle tijd en energie die hij in de HVB heeft gestoken. We hopen dat zijn gezondheid hem niet zal beletten regelmatig te verschijnen op de plaatsen waar de Haagse Vogelbescherming zich manifesteert.

Om zijn werk goed voort te zetten, heeft uw secretaris besloten om de voorzitterstaken tijdelijk over te nemen en samen met onze penningmeester Rob de Jong en onze vaste adviseur Foeke Zeilstra voorlopig het dagelijks bestuur te vormen. Maar dat houdt wel een dringend verzoek aan onze leden in. We zitten te springen om

leden die niet alleen in het bestuur, maar ook in de diverse commissies actief willen worden. Bij voorkeur ‘nieuwe gezichten’, maar ook oude getrouwen zijn van harte welkom. Schroom niet om contact op te nemen en loop gerust een tijdje mee met het bestuur en/of in een commissie. Wij – en uiteindelijk natuurlijk de vogels - hebben uw hulp hard nodig.

Wat kunt u van het ‘nieuwe’ dagelijks bestuur verwachten? De traditionele commissiedag – we beginnen klein met een commissieavond... - wordt in ere hersteld. Zet het alvast in uw agenda! Op donderdagavond 23 november organiseren we van 19.00 – 22.00 uur een commissie bijeenkomst in ‘De Stal’ van ATV ‘Eigen Arbeid’, Zijdedweg 60 in Wassenaar.

De commissies vertellen in het kort waar ze mee bezig zijn en gaan in op hun wensen en plannen voor de komende tijd. Op deze informatieve avond zijn *alle* HVB-leden welkom. Het is een uitstekende gelegenheid om inzicht te krijgen in de verschillende activiteiten van de vereniging. En hopelijk inspireert het adspirant bestuurs- en commissieleden om binnen de HVB actief te worden! Ik spreek uit ervaring als ik stel dat het nuttige en het aangename binnen de HVB goed valt te combineren...

En dan is er nog een bijzondere uitdaging: in 2025 bestaat de Haagse Vogelbescherming 100 jaar. Dat moet worden gevierd! We zoeken leden voor de jubileumcommissie die willen helpen om van 2025 een onvergetelijk vogeljaar te maken met unieke inhoudelijke en feestelijke evenementen.

Jeroen Melcherts,
waarnemend voorzitter

Een fraaie herfstochtend op het Vogelringstation Meijendel

WIM KOOIJ

Een kinderlijk gevoel van spanning gaat door me heen als ik op een kleur- en geurrijke ochtend sta te wachten vlak bij de boerderij Meijendel. De excursie naar het oudste vogelringstation van Nederland – er worden al sinds 1927 vogels geringd - is aanstaande. Optimistisch ben ik ook. Onderweg fietsend over de Waalsdorpervlakte verzamelde ik al voldoende bewijs voor een goede trekdag. Veldleeuweriken en veel lijster- en vinkachtigen, ook sijsjes, vulden het luchtruim.

Ik ben te vroeg. Het is wachten op de andere 14 deelnemers. Wat ritselt daar in het struikgewas? Na wat geduld en met moeite krijg ik de ritselaar scherp in de kijker. Het is een mannetje zwartkop. Zo in de laatste dagen van oktober is dit óf een latertje of een - nog steeds schaarse - overwinteraar. Ik weet op dat moment nog niet dat op het ringstation de zwart-

kop vandaag een van de meest gevangen vogels zal zijn. En al helemaal niet dat ik later die ochtend met een zwartkopmannetje in mijn hand naar buiten zal lopen om hem vrij te laten.

Daar komt een enthousiaste met verrekijkers behangen groep me tegemoet. Nadat een enkeling de boerderij nog even in-

schiet voor een sanitaire stop lopen we, met onze voorman André Kommer aan kop, een paar honderd meter richting kust tot het niet vrij toegankelijke 'rode pad'. Daar heet Rinse van der Vliet ons welkom en lopen we nog stukje noordwaarts naar 'waar het gebeurt'. Rinse ver-raadt al, terwijl hij wijst op een overvliegende grote zilverreiger, dat het een goede ochtend is. Een vogelkoor met balts- en zanggeluiden dat meer doet denken aan een aprilochtend rond zonsopgang, komt dichterbij. Dit heeft duidelijk een functie, vele vogels komen er op af en vliegen in de daartoe opgestelde netten. Deze staan verticaal tussen de begroeiing en slag-netten bevinden zich boven de grond.

We treffen vijf mannen aan, deels gecertificeerde ringers, deels assistenten die allen geduldig en zorgvuldig te werk gaan. Wij arriveren vrij vroeg, maar ze zijn al uren bezig. Anderhalf uur voor zonsopgang wordt begonnen met het plaatsen van de netten. Een beetje ochtendmens zijn helpt wel, zeker aan het begin van de zomer wanneer dit betekent dat je om 3 uur in touw -dit laatste bijna letterlijk-moet zijn.

Vogels die zich laten verleiden worden opgepakt om ze daarna te ringen, wegen, meten en registreren. 'Soms als het druk is staan we alles met twee man te doen of zelfs alleen, dan is het pas echt hard werken', aldus Rinse.

Het ziet er eigenlijk wel feestelijk uit als we het gebouwtje van het ringstation binnenkomen, er staan vele tientallen mini-Sinterklaaszakjes klaar. Rinse pakt ze een voor een voor ons uit. In de eerste zit een..... mannetje zwartkop, een eerstejaars. Hoe

dat te zien is horen we ook: 'aan een eventuele ruigrens in de grote dekveren, waarbij de 1e generatie (juvenile) veren een grijsbruine rand heeft en de 2e generatie (adulte) veren een grijsgroene rand, daarnaast zijn de toppen van de staartpennen bij jonge vogels puntiger.' Er wordt op zijn buikje geblazen waarna veel geel is te zien. Dat wijst op een goed vetpercentage, wat de vogels nodig hebben. Deze vogel is daarmee goed geprepareerd voor een verre vlucht. Relativerend wijst Rinse op de niettemin beperkte kansen dat we de vogel volgend jaar weer in onze contreien rondvliegt. Naar schatting komt circa 80 procent van de jonge zangvogels die de Sahara oversteken het volgende jaar niet terug in Europa. Het volgende zakje gaat open. Ik denk aan een vrouwtje rietgors maar Rinse stelt gedecideerd 'deze soort heeft niemand van jullie ooit nog gezien'. Het blijkt om een jonge dwerggors te gaan. Uitleg volgt: 'opvallend roodbruine wangen, de kleine dekveren zijn minder roodbruin en de buik is contrasterend lichter dan bij rietgorzen. De staart is bovendien korter en hij heeft een fijnere snavel'. Het zijn uiterst zeldzame door-

Rinse van der Vliet met een dwerggors

trekkers. Rinse ziet ze zo nu en dan ook op de Vulkaan voorbij trekken. Daar onderscheidt hij ze op geluid. Bij de dwerggors is dit een zacht 'tsip tsip'. Ik leer veel deze ochtend! In mijn omgeving geldt ik als vogelkenner, maar die verbleekt volledig met mensen als Rinse om me heen. Slechts één keer is er even twijfel bij hem wanneer een vermeende waterpieper onderwerp van onderzoek is. Rinse pakt zijn bril erbij om kleur en streppatronen nog iets beter te kunnen bestuderen, waarna het vogeltje alsnog als een oeverpieper wordt gedetermineerd.

De volgende verrassing die uit een zakje wordt getoverd is een goudhaantje. 'Wat is die klein', roept een van de deelnemers aan de excursie uit. Des te indrukwekkender dat ook deze soort zulke enorme afstanden aflegt. Zo worden goudhaantjes niet zelden uit de Baltische staten, waar belangrijke vogeltrekroutes liggen, teruggemeld. Verwondering alom als het vol-

Goudhaan en vuurgoudhaan

Sijs en bramsijs

gende presentje een vuurgoudhaantje is. De subtiele verschillen kunnen nog even goed worden bekeken voordat de miniatuurvogeltjes weer worden vrijgelaten. Een voor een rollen ze vervolgens uit de zakjes, allemaal nog even in de koker om ze te wegen, veelal niet of nauwelijks meer dan 10 gram, voordat ze worden geregistreerd. Winterkoningen, vinken, sijzen, 2 kleine barsijszen, koolmezen, pimpelmezen, groenlingen, een grote gele kwikstaart, een tjiftjaf... vrijwel telkens gaat het om eerstejaars vogels. Alleen in het geval van een roodborst, met zichtbaar rondere vleugelpunten, betreft het een wat ouder exemplaar. Uit de net iets grotere zakjes komen de merel, zanglijster en koperwiek. De kleine vogels ondergaan de 'behandeling' meestal gedwee, de lijsters zijn wat drukker, gaan krijsen of proberen wild om zich heen te bijten. Maar het is slechts een kort moment dat ze zich ongemakkelijk voelen, even later, als ze het luchtruim kiezen, wacht de vrijheid.

In dit jaargetijde maken veel trekkers een tussenstop maar ook buurtbewoners die in het struweel rondom het ringstation huizen, worden gevangen. Sommige exemplaren zijn al 7 keer of vaker geringd hier, vooral mezen. Deze ochtend is er ook een koolmees die voor de tweede keer binnen een paar uur uit het net wordt gehaald.

In de bijna 100 jaar is het principe van het vogelringstation niet veranderd. Het is, heel anders dan de vinkenbanen waar in eerdere eeuwen vogels massaal werden gevangen voor consumptie, puur een bron van wetenschappelijk onderzoek. De Leidse universiteit fungeerde in de beginjaren als motor. Behalve biologische zijn ook steeds meer medische faculteiten geïnteresseerd. Gevangen vogels worden steeds vaker ten behoeve van nader onderzoek bemonsterd. Informatie vanuit ringstations kan inzicht bieden in zoonosen, ziekten die door dieren – in dit geval vogels – worden verspreid. Dit kan gaan om bijvoorbeeld het usutu-virus dat het laatste decennium wild om zich heen heeft geslagen bij vooral merels. Maar ook om vogelgriep, dat tevens op mensen kan worden overgebracht. Vogels die migreren kunnen extra informatie bieden over de herkomst van virussen.

Sommige soorten, die zich eind oktober al in warmere regionen ophouden, kunnen rekenen op speciale aandacht van het ringstation. Voorbeelden zijn de in ons duin algemene grasmus en fitis en zeker ook de nachtegaal. Van deze laatste herbergt ons duingebied een van de grootste populaties van ons land. Terreinbeheerder Dunea is zeer geïnteresseerd hoe het een

dergelijke beeldbepalende soort vergaat, vooral ook omdat de aantallen gaandeweg wat teruglopen. Door klimaatverandering zouden nachtegalen volgens Spaans onderzoek steeds kortere vleugels krijgen. Zowel grote droogte in overwinteringsgebieden als de verminderde hoeveelheid insecten worden daarbij als mogelijke oorzaken genoemd. Maar wat is de opmerkelijke conclusie na bestudering van onze Meijendelse nachtegalen? Die worden niet kleiner en ook niet groter... Wetenschappelijke verwarring dus, we weten veel maar nog lang niet genoeg. Al met al reden om nog lang met onderzoek door te blijven gaan.

Naschrift

De Haagse Vogelbescherming heeft recent de jaarlijkse bijdrage aan het vogelringstation verdubbeld. Rinse en zijn collega's organiseren met plezier jaarlijks een excursie voor leden van de HVB. Voor wie er deze keer niet bij was, is er dus volgend jaar een nieuwe kans!

Nu extra geïnteresseerd hoe Rinse het ringen en zijn vogelhobby beleeft? Lees dan <https://www.dunea.nl/duinen/duinverhalen/het-verhaal-van-rinse>

De dagelijkse vangsten worden bijgehouden op: <https://www.trektellen.nl/count/view/403/20231021> en de jaarverslagen hier: <https://www.trektellen.nl/doc>

Vind je zelf een geringde vogel of beschik je over een goede kijker en de behendigheid om een ring van een vogel in het veld af te lezen? Registreer dan de waarneming op www.griemel.nl

Schenken of nalaten aan de Haagse Vogelbescherming

De Haagse Vogelbescherming ontvangt op generlei wijze subsidie voor haar werk en is dus afhankelijk van de contributies en giften van haar leden.

Als u van mening bent dat ons werk voor de opvang van vogels waardevol is, dan vragen wij u ons financieel te ondersteunen. U kunt dat doen door een (periodieke) schenking of door de Haagse Vogelbescherming in uw testament op te nemen.

De HVB is een non-profit organisatie met ANBI-status. Dat wil zeggen dat giften en legaten doorgaans aftrekbaar zijn voor de belasting.

Uitgebreide informatie over schenkingen vindt u op onze website: www.haagsevogels.nl onder het kopje *Schenken bij Vereniging*.

U kunt voor meer informatie contact opnemen met onze penningmeester, de heer Rob de Jong (telefoon 070 - 352 2940); hij helpt u graag verder.

'Heidehuisje' huren in Drenthe

3 huisjes met een eigen kijkhut in het Reestdal. Nico de Haan ging u voor: 'Als je niet aangestaard wordt door de Schotse Hooglanders dan word je wel begluurd vanaf de kale topjes van het struikgewas door de roodborsttapuiten.'

Nieuw is een laadpaal voor elektrische auto's. www.heidehuisje.nl 06-81525089

De Bomenkapper

De Bomenkapper kapt of snoeit uw boom veilig, voor een vriendelijke prijs en met aandacht voor het dierenleven in uw tuin.

De Bomenkapper:

- kan voor u takkenrillen en houtstapels bouwen
- gebruikt alleen milieuvriendelijke brandstof en olie
- geeft ecologisch advies bij de keuze van een nieuwe boom en kan deze ook voor u planten.

Voor gratis en vrijblijvend advies over de mogelijkheden en een prijsopgave, neem contact op met

Peter Waenink
06 - 13752132
070 - 7852161

www.bomenkapper.nl

info@bomenkapper.nl

Uitnodiging

Nieuwjaarsreceptie

zondag 14 januari 2024 in 'De Stal'

De traditionele Nieuwjaarsreceptie van de Haagse Vogelbescherming vindt plaats op *zondagmiddag 14 januari a.s.* HVB-leden en vrijwilligers van onze vogelopvang de Wulp zijn van harte welkom van 16.00 tot 18.00 uur in

'De Stal'

Zijdeweg 60, 2245 BZ Wassenaar

U vindt 'De Stal' achter restaurant 'De Landbouw'.

We staan stil bij de gebeurtenissen in 2023 en blikken vooruit op het jaar 2024. Maar we houden het licht, het is bovenal plezierig om elkaar in informele sfeer weer te spreken. We willen rond 18.00 uur afronden.

Het bestuur hoopt vele leden en vrijwilligers te mogen ontmoeten

Tot zondag 14 januari!

Vogellezing Eduard Opperman in ANWB-gebouw werd goed bezocht!

Een paar maanden zakgeld voor een aalscholver...

C. MARTIN LOK

Tijdens mijn schooljaren was de Aalscholver in de omgeving van Den Haag een vogel die zelden of nooit werd gezien. Ook daarvoor was de Aalscholver bij Den Haag een zeldzame verschijning. Zo vond Tekke (1928) een waarneming van een Aalscholver in het Smidswater niet ver van het Malieveld in Den Haag in maart 1928 bijzonder genoeg om daar een kort artikel in *Ardea* aan te wijden. Er bestonden in ons land begin jaren vijftig drie kolonies: Wanneperveen in Overijssel, het Naardermeer en de Bakkerswaal te Lekkerkerk. De eerste twee locaties waren in bezit van de Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten, de laatste was sinds 1941 eigendom van Stichting Het Zuidhollands Landschap.

Voor het gemeentehuis in Lekkerkerk maakte Fiep Westendorp, bekend van illustraties in de boeken van Annie M.G. Schmidt, in 1939 een wandschildering die nog steeds te zien is in de raadszaal van het inmiddels voormalige gemeentehuis in Lekkerkerk (*De Woordentuin*, 2015). Fiep ging gekleed in een oude jas en met een hoed op haar hoofd naar de kolonie toe om te schilderen. Ook nam ze een paraplu mee om zich te beschermen tegen de grote hoeveelheden vogelpoep. In het dorpshart van Lekkerkerk is een standbeeld van een Aalscholver te vinden.

Het Aalscholverschilderij van Fiep Westendorp in de voormalige Raadszaal van Lekkerkerk
(Foto: Ellen Zoetmulder, De Woordentuin, 2015).

Het Aalscholverschilderij van Fiep Westendorp
(Foto: Ellen Zoetmulder, De Woordentuin, 2015).

Andere tijden

In 1955 werd met de Visserij-Inspectie in het belang van de zoetwatervisserij een overeenkomst gesloten waarbij de Aalscholverstand beperkt moest worden tot

maximaal 500 paar in Wanneperveen, 400 paar in het Naardermeer en 300 paar in Lekkerkerk. Voor die tijd broedden in Lekkerkerk ca 1000 paar Aalscholwers. In de Tweede Wereldoorlog werden de jongen uit de nesten gehaald om als wildbraad te worden verkocht (Coomans de Ruiter, 1966).

Woeste gronden

Het waren andere tijden. Op mijn lagere school (1953-58) werd nooit over natuur gesproken maar altijd over 'woeste gron-

Aalscholwer, Meer en Bosch, 24 maart 2023. Foto Martin Lok

den'. Bedoeld werden heidevelden en moerassen die door de helden van de Koninklijke Nederlandsche Heidemaatschappij in nuttige landbouwgronden moesten worden omgezet. Dit om de snelgroeiende bevolking van Nederland te voeden. Daarom moest ook het IJsselmeer worden ingepolderd, gevolgd door delen van de Waddenzee. Toch zagen veel Nederlanders geen toekomst meer in Nederland en in de jaren vijftig verdwenen elk jaar wel een paar kinderen uit mijn klas, vooral naar Canada.

Verlanglijstje

De Aalscholwer stond hoog boven aan mijn lijst van soorten die ik graag wilde zien. Toen de Haagse Vogelbescherming dan ook op 16 mei 1959 een bus-excursie naar de internationaal bekende Aalscholverkolonie in Lekkerkerk organiseerde, aarzelde ik geen moment. Ik leegde mijn spaarpot om de 6,50 gulden voor de excursie te betalen ... Aanschaf van de Vogelgids van Kist, toen 13,50 gulden, moest nog maar even wachten. De excursie werd echter een grote teleurstelling. Onthutsend

was dat er geen enkele Aalscholwer werd gezien, maar wel veel lege, onbewoonde aalscholvernesten.

Enige compensatie vormden een kolonie van 100 paar Roeken, een zingende Spotvogel, drie baltende Tortelduiven, een nest van de Kneuen en twee jonge Bosuilen, diep in een holle boom.

Vervuiling of giflozing...

De kooiker vertelde dat alle Aalscholwers waren omgekomen door een giflozing op de Rijn/Lek. Ik heb daar in de literatuur niets over kunnen vinden. Coomans de Ruiter (1966) noemde als een mogelijke oorzaak voor de achteruitgang en het uiteindelijk verdwijnen van de Aalscholwer bij Lekkerkerk vervuiling van het rivierwater, waardoor de stand van de zoetwatervissen sterk was verminderd. Voedseltekort kan inderdaad hebben bijgedragen maar het

plotselinge massale afsterven suggereert toch meer dat de kooiker met zijn bericht over een giflozing gelijk had. Coomans de Ruiter (1966) rapporteerde dat er in 1956 nog 100 bewoonde nesten waren. Merkwaardig is dat hij ook voor 1959, het jaar van onze excursie, vermeldt dat er nog ongeveer 50 nesten en in 1960 nog iets meer dan 20 nesten waren. Daarna was ook volgens hem deze, ook internationaal zo bekende eendenkooi als Aalscholverbreedplaats verloren gegaan. Er waren nog maar twee kolonies in Nederland overgebleven. Ik denk dat de door Coomans de Ruiter vermelde nesten voor 1959 en 1960 oude lege onbewoonde nesten moeten zijn geweest die geleidelijk uit de bomen woelen. De Aalscholver - zoals de kooiker vermeldde en onze waarnemingen suggereerden - de Aalscholver in Lekkerkerk al in 1959 was uitgestorven.

Kolonie verloren gegaan

Tijdens de terugreis in de bus naar Den Haag was de stemming bedrukt. Dat de eens zo grote kolonie plotseling weggevaagd kon worden vonden we natuurlijk erg zorgelijk. Het zou nog jaren duren voor ik mijn eerste Aalscholver zou zien en wel met mijn vader bij een excursie naar het Naardermeer waar de soort nog volop broedde.

Ik begon in 1973 aan mijn eerste baan op de zesde verdieping van een gebouw in Vlaardingen met goed uitzicht op de Nieuwe Waterweg. Mijn waarnemingen betroffen aanvankelijk uitsluitend indrukwekkende beelden van onderzeeërs en andere schepen. Ornithologisch was er weinig interessants te beleven. Na een paar jaar echter begonnen de Aalscholvers en ook andere visetende vogels, zoals Visdie-

ven, zich in toenemende mate te vertonen. Blijkbaar was het water een stuk schoner geworden. De Bakkerskooi wordt tegenwoordig, zeker sinds 1995, wel weer door vaak honderden overwinterende Aalscholvers als slaappleats gebruikt (*waarneming.nl*).

In 1984 vestigde een snelgroeïende kolonie Aalscholvers zich op Voorne (*Bakker en Lok, 1985*), gevolgd door kolonies in Meijndel in 1991 (*van der Meer, 1998*) en ook nog in andere kustgebieden. Aalscholvers foerageren vooral op zee maar doen ook tal van binnenwateren aan. In totaal zijn er nu meer dan 60 kolonies in Nederland (*Vogelbescherming*) met totaal ca. 15.000 broedparen (*Sovon*).

Aalscholvers volop ...

Het is nu haast niet meer voor te stellen dat de Aalscholver ooit zeldzaam was. Het lijkt of tegenwoordig we in elk water, meer-tjes, plassen of slootjes, klein of groot, in en rond Den Haag wel Aalscholvers kunnen tegenkomen. De jonge vogelaars van tegenwoordig zullen dan ook niet gauw een groot deel van hun zakgeld hoeven te spenderen om een Aalscholver te zien!

Bronnen

- L. Bakker. & C. M. Lok (1985). Aalscholvers *Phalacrocorax carbo*, een nieuwe broedvogel voor Voome. *Limosa* 58: 145-148.
- H.P. van der Meer (1998). Ontstaan en ontwikkeling van de Aalscholverkolonie in Meijndel. *Holland's Duinen* 33:64-71.
- L. Coomans de Ruiter (1966). De Aalscholver, *Phalacrocorax carbo sinensis* (Shaw & Nodder) als broedvogel in Nederland, in vergelijking met andere Westeuropese landen. *Limosa* 39: 187-212.
- Sovon. <https://stats.sovon.nl/stats/soort/720>
- M.J. Tekke (1928). *Phalacrocorax carbo* (L.) in een stadsgracht te Den Haag. *Ardea* 17: 72.
- Vogelbescherming. <https://www.vogelbescherming.nl/ontdek-vogels/kennis-over-vogels/vogelgids/vogel/aalscholver>
- De Woordentuin* (2015). <http://dewoordentuin.blogspot.com/2015/01/van-wie-is-toch-die-wandschildering-in.html>

De koperwiek: een échte herfstvakantie soort ...

WIM KOOIJ

Tussen 1976 en 1983 werd jaarlijks op de maandag en dinsdag van de herfstvakantie voor de jeugd van de Haagse Vogelbescherming het Herfsttrekonderzoek georganiseerd. Kortweg 'het HTO'. Ongeveer 25 jongens --en een of twee meisjes -- van tussen de 11 en 22 jaar stonden maar liefst 4 x 2 uur op een uitkijkpost in Meijndel. Per dag twee uur vanaf zonsopgang en twee uur rond zonsondergang. Daarbij werd gerouleerd zodat iedereen zowel bij de Oude Slag, de Mijmerberg (Panneduin), de Abelentop als het Kievitsduin de kans kreeg om de trekvogels te zien passeren.

Het was allemaal niet vrijblijvend. Taken wie welke kant op kijkt en wie er schrijft werden zorgvuldig vooraf verdeeld. Er ligt nog steeds een vracht aan papier te vergelen. Plannen om de resultaten nog eens grondig te analyseren werden telkens uitgesteld. Nu de deelnemers van toen gaandeweg de pensioengerechtigde leeftijd bereiken komt daar wellicht alsnog gelegenheid voor... Eén resultaat staat me overigens nog heel helder bij: de koperwiek stond jaarlijks stevig in de top 5! Niet zo gek, want deze soort kent zijn trekpiek nu juist in de derde week van de oktober.

Trek

Anders dan bijvoorbeeld kramsvogels zijn koperwieken in de zomermaanden in Nederland een zeldzaamheid. Van broedgevallen is al helemaal geen sprake. Ze zijn ook al vrij vroeg vertrokken. De voorjaarstrek kent een piek eind maart. Massale trek, zoals in het najaar, komt zo vroeg in het jaar niet voor. Waar in het najaar vooral de kustlijn wordt gevolgd vindt de najaarstrek meer in het binnenland plaats.

De lente van 2023 was koud. Op 8 april werd de laatste passant op de Vulkaan geregistreerd. Koperwieken komen doorgaans pas in de laatste helft van september weer in flinke aantallen langs op weg naar het zuiden. Het aanhoudende zomerweer, ook in de noordelijke broedgebieden, zal de hoofdreden zijn van de latere influx.

Pas op de laatste dag in september werd op de Vulkaan een nog eenzame passant geregistreerd.

Moonwachten

De trekactiviteit van koperwieken kan sterk verschillen. De vogels die in het zuidwesten van Noorwegen broeden verplaatsen zich in milde winters nauwelijks, terwijl hun soortgenoten in het uiterste oosten van het verspreidingsgebied soms wel 7.000 kilometer afleggen om hun overwinteringsgebieden te bereiken. Op een koude oktoberdag met een heldere sterrenhemel kun je tijdens ‘moonwachten’ koperwieken voor de maan zien langstrekken. Een fascinerend gezicht. Wanneer je dit voor het eerst bewust meemaakt is dit een spectaculaire haast spirituele ervaring.

Gedrag

Er zijn vogels die uitermate luidruchtig zijn als ze foerageren en juist relatief stil als ze over lange afstanden vliegen. Dat geldt voor bijvoorbeeld de spreeuw, een

gezellige druktemaker zodra ze zich in het geboomte verzamelen. Bij de koperwiek is het precies andersom. Op doortrek kan het hoge ‘tjehh’ soms 24 uur lang aanhouden en gepaste vocale omlijsting bieden aan donkere herfstavonden en nachten. Ik heb iemand eens de vergelijking horen maken dat het klinkt alsof er voortdurende kleine vuurpijl-tjes in de verte worden afgestoken. Het is natuurlijk wel de vraag is of we met die associatie nu wel zo blij moeten zijn, maar dat terzijde... Veel minder vaak hebben we het genoeg om de heldere zang van de koperwiek te horen. Een vrouwtje verleiden en een territorium claimen is in Nederland immers niet aan de orde. Incidenteel lijkt een mannetje koperwiek echter al wat te willen oefenen. De zang klinkt melodieus, enigszins alsof een bedreven dwarsfluitspeler aan het werk is met aaneengeschakelde, repetitieve trillerige noten. Het ene moment worden deze langzaam en dan weer snel geproduceerd, in die zin zijn er wat parallellen met de zanglijster.

Koperwieken broeden vanaf eind april tot in juli met meestal twee legfels van vier tot zes eitjes. In de broedperiode leven ze van insecten, regenwormen, slakken en ander klein grut. Eenmaal in onze omgeving ontpoppen ze zich vooral als besneeters: duindoorn, lijsterbes, meidoorn en kardinaalsmuts worden massaal bezocht. En....bessen van de hulst! Uit mijn jonge jaren blijft het beeld me bij dat de rode tinten van de hulst in de achtertuin in rap tempo verdwenen zodra de koperwiek verscheen. Wel moest je, anders dan bij merels en zanglijster, van achter het raam toekijken. Koperwieken zijn relatief schuwe vogels die bij het minste gevaar

beschutting zoeken. Waar ik nu woon bevindt zich ook een hulstboom in de achtertuin. Ik woon een kilometer van mijn ouderlijk huis, maar zie alleen nog in strenge vorstperiodes koperwieken in de achtertuin.

Verspreiding

Ook al zijn koperwieken tegenwoordig in de winter minder vaak te zien in onze stadstuinen, in meer arctische streken zijn ze zomers alom aanwezig. Hun leefgebied strekt zich uit over 10 miljoen vierkante kilometers, alleen al in Europa! Daar broeden ongeveer 50 miljoen paartjes, zo'n 40% van het wereldtotaal. 'Onze' koperwieken broeden vooral in het hoge noorden van Scandinavië. Je vindt ze in naaldbomen, ook in berken- en wilgenbossen. Ze behoren tot de weinige broedvogels die zich bovendien vestigen op de 'fjelds', de kale vlaktes van Scandinavische rotsplateaus. Ook het grootste deel van Rusland tot ver in Siberië op 165 graden oosterlengte in het autonome Tsjoejkotka, is bezet door koperwieken. Het betreft dan de *Turdus iliacus sibiricus*, een ondersoort die ook in Mongolië en noordelijk China voorkomt waarbij de wat lichtere enigszins gele buik kenmerkend is.

In Nederland kan een zeer geoefend oog zo nu en dan de ondersoort IJslandse koperwiek, *Turdus iliacus coburni*, onderscheiden. Omdat de verschillen erg subtiel zijn is het lastig om vast te stellen hoeveel er daarvan daadwerkelijk bij ons neerstrijken in de winter. Niet veel in ieder geval. De IJslandse variant is met 22 centimeter daarmee doorgaans net 2 centimeter groter, de borststroken zijn breder en iets donkerder, de vleugels zijn daarentegen iets lichter en grijzer van kleur.

Huidige aantallen

Ook al blijven aantallen groot en verspreiding ruim, er is mondiaal wel sprake van achteruitgang. Nogal verontrustend zelfs. Genoemd wordt een teruggang van meer dan een kwart in ruim tien jaar. De exacte oorzaken zijn nog onderwerp van studie. Het broedsucces lijkt het laatste decennium fors teruggelopen vanwege (te) natte omstandigheden in de Arctische zomer. Dit zou versterkt kunnen worden door de aanhoudende jacht op koperwieken en andere lijsterachtigen in het Middellandse zeegebied.

Trek anno 2023

En hoe vergaat het doortrekkende koperwieken in de Hollandse herfstvakantie 40 jaar later? Een ideale trekdag met een vrijgure noordoostenwind was er op 18 oktober. Bij de Vulkaan stond die dag Rob ter Ellen te tellen. Hij was begin jaren '80 al actief bij onze HTO's. Hij kwam tot een totaalscore van ongeveer 2.500 koperwieken in ruim 3 uur tijd. Alleen van de spreeuw (10.000) en de vink (4.500) registreerde hij hogere aantallen. Nog steeds een stevige positie dus in de top 5 voor de koperwiek!

Het is weer herfst ...

SHARON LEXMOND

We zijn klaar met de avonddiensten, de laatste jonge boerenzwaluwen en huismussen zijn de deur uit. In onze opvang zit, qua jong spul, alleen nog een enkele jong duif en een verdwaalde baby eend.

De eerste week van oktober krijgen we vaak de eerste houtsnip binnen en ook nu weer klopte dat aardig. Tegen een raam gevolgen, duizelig en een dicht oog. Ook de eerste goudhaan is weer gespot. Ieder jaar weer is er een bepaald patroon van vogels die in een bepaalde volgorde bij ons worden aangeleverd. Momenteel zitten we in de 'zanglijsters-tegen-het-raam'-week. In een week hebben we er nu al een stuk of 15 binnengekregen. Vorige week hadden we de week van de 'weggejaagde-jonge-zwaan' en waarschijnlijk hebben we over een week of twee de 'houtsnip-tegen-het-raam'-veertiendaagse, opgevolgd door 'de magere-jonge-reiger'-week.

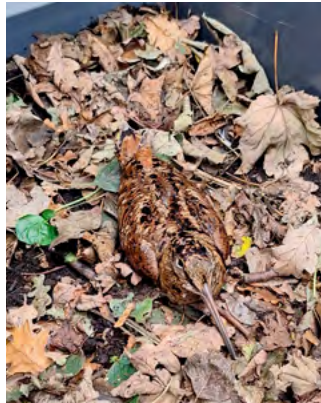
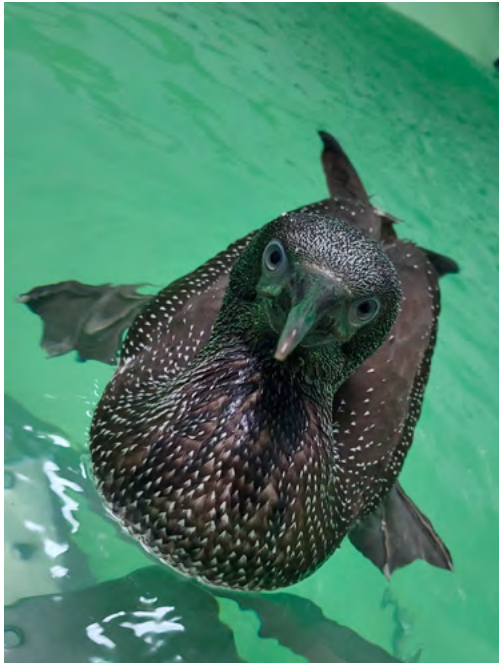
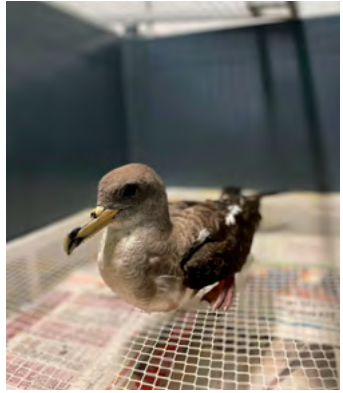
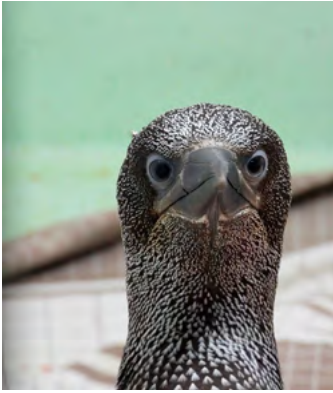
Naast al deze redelijk voorspelbare periodes, komt er natuurlijk af en toe wel een onverwachte of speciale gast tussendoor. Zo ook in september. Maar liefst twee wespndieven! De eerste kon een volledige week niet staan maar knapte daarna langzaam op. Nadat we de tweede binnenkregen, zocht onze Shelly contact met een imker. Deze kwam nog dezelfde dag langs om wat honingraten te brengen. Dat lustte onze wespndief wel! De tweede, die een stuk beter binnenkwam, is naar onze collega's van stichting Vogelklas Karel Schot verhuisd. Omdat hij inwendig letsel had en waarschijnlijk een kleine beschadiging aan het vorkbeen, had hij revalidatie in een uitvliegkooi nodig. In ruil kregen wij een heuse Kuhl's pijlstormvogel! Deze mega speciale gast was er slecht aan toe.

Hij kon niet staan, had een beschadiging aan een van zijn poten en kon nauwelijks voedsel binnenhouden. Helaas is hij heel snel na binnenkomst bij ons overleden. De vogel is voor verder onderzoek naar het Natuurhistorisch Museum gebracht. Het was voor ons erg bijzonder om zo een speciale vogel te mogen opvangen. We hebben ons uiterste best gedaan om hem een tweede kans te geven.

We kregen al snel bericht dat onze tweede wespndief los was en onze eerste wespndief mocht, hoewel hij nog behoorlijk slecht was, ook verhuizen. Inmiddels kon hij al wel zelf staan, maar hij was nog erg wankel. Ook voor deze wespndief liep het uiteindelijk niet goed af want hij stopte na zijn verhuizing met eten en helaas overleed hij na korte tijd. Ieder deed zijn best maar ook voor deze vogel mocht hulp niet meer baten.

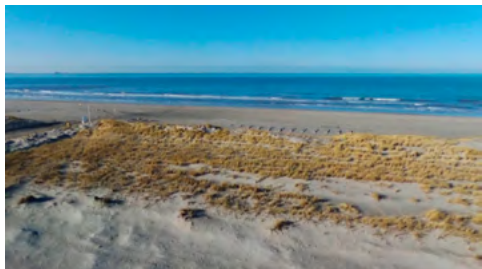
Verder kregen we via een andere opvang nog een heel slechte Jan van Gent binnen. Na een intensieve zorgperiode knapte hij flink op en was hij zo goed dat hij het bad op mocht. Daar ontwikkelde hij zich tot een echte jonge bedelaar die duidelijk behoefte had aan voedsel, aangebracht door een ouder. Deze Jan is naar Ecomare verhuisd waar hij tussen de groep Jan van Genten mag wonen tot hij iets ouder en zelfstandiger is. Daarna word hij vrijgelaten! Verder nog wat mooie plaatjes van typische herfstklantjes, Geniet van de foto's!

Dag(deel)excursies

Het informatietelefoonnummer voor algemene vragen aan de Commissie Excursies en Lezingen (CEL) is voor de komende periode 06-26300620. Informatie over de 'spelregels' rond excursies vindt u op www.haagsevogels.nl

Zondag 3 december 2023 De Banken/strand bij 's-Gravenzande en Hoek van Holland

Lange ochtendexcursie met eigen vervoer** (zie kader)

Bij de Banken worden regelmatig bijzondere waarnemingen gedaan. Wij wandelen deze ochtend naar de grote plas. Ook gaan wij het strand op. Daarna rijden wij naar Hoek van Holland om ter plaatse op zoek te gaan naar wintergasten.

Leiding: Muriel Kommer(06 5153 9821)

Tijdstip vertrek: 08:30 uur

Vertrekpunt: parkeerplaats station Mariahoeve, zijde Appelgaarde in Voorburg

Opgave: deelname vooraf opgeven via hvbexcursie@live.nl

Kosten: vervoer (bij carpoolen per persoon € 0,10 per km, alleen contant)

Zaterdag 16 december 2023 Stellendam e.o en Brouwersdam

Dagexcursie met eigen vervoer** (zie kader)

We beginnen de excursie op de strekdam van de Buitenhaven van Stellendam. Een goede plek voor steltlopers en eenden. Bij het Havenhoofd richten we onze kijkers en scopen op de gorzen. In de middag bezoeken we de Brouwersdam, in deze tijd van het

jaar de beste locatie voor duikers en zaagbekken.

Leiding: Ton Haase (06 1272 1879)

Tijdstip vertrek: 08:30 uur

Vertrekpunt: parkeerplaats station Mariahoeve, zijde Appelgaarde in Voorburg

Opgave: deelname vooraf opgeven via hvbexcursie@live.nl

Kosten: vervoer (bij carpoolen per persoon € 0,10 per km, alleen contant)

Zaterdag 30 december 2023 Rondwandeling in het Katwijkse deel van Berkheide

Ochtendexcursie met eigen vervoer** (zie kader)

We starten de wandeling bij de parkeerplaats van De Pan van Persijn, en lopen via het bosgebied naar de duinen. We nemen de route van de voormalige schietbaan, die binnenkort wordt gerenoveerd door beheerder. We maken een stevige wandeling door het duingebied en hopen op kruisbekken en koperwieken. En zoeken naar enkele zeldzame planten.

Leiding: Maarten Souverijn (06 2007 5333)

Tijdstip vertrek: 08:30 uur

Vertrekpunt: parkeerplaats station Mariahoeve, zijde Appelgaarde in Voorburg

Opgave: deelname vooraf opgeven via hvbexcursie@live.nl

Kosten: vervoer (bij carpoolen per persoon € 0,10 per km, alleen contant)

Zaterdag 20 januari 2024 Vogelboulevard Hellegat-Ventjager e.o

Dagexcursie met eigen vervoer** (zie kader)

Tussen Krammer-Volkerak en Haringvliet ligt de Vogelboulevard Hellegat-Ventjager.

Wilt u het mobiele telefoonnummer van de gids s.v.p. alleen gebruiken voor dringende zaken op de excursiedag zelf?

Er worden regelmatig zeearenden waargenomen. Maar ook verschillende watervogels. We lopen ook naar vogelhut de Zwartkoppemeeuw. Als er tijd voor is kijken we nog even bij Oude Tonge over het Krammer-Volkerak voor hopelijk diverse zaagbekken en de brilduiker.

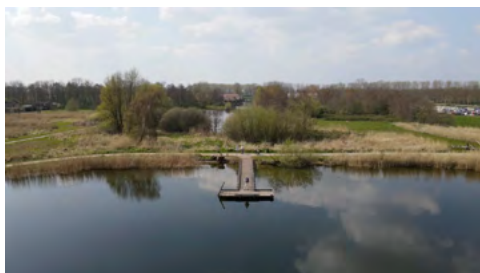
Leiding: Rob Noort (06 1077 5319)

Tijdstip vertrek: 08:30 uur

Vertrekpunt: parkeerplaats station Mariahoeve, zijde Appelgaarde in Voorburg

Opgave: deelname vooraf opgeven via hvbexcursie@live.nl

Kosten: vervoer (bij carpoolen per persoon € 0,10 per km, alleen contant)

Zondag 3 februari 2024 Reeuwijkse plassen

Lange ochtendexcursie met eigen vervoer
/ (zie kader)

We gaan wandelen rond de “Surfplas” en zullen naar alle waarschijnlijkheid veel watervogels zien. Boven de polder cirkelt vaak wel een buizerd. In de natuurvriendelijke oevers verschuilen zich waarschijnlijk ook wel de nodige steltlopers. Na afloop kunnen we nog een kopje koffie drinken (op eigen kosten).

Leiding: Marcel van Rooijen (06 2951 6778)

Tijdstip vertrek: 08:30 uur

Vertrekpunt: parkeerplaats Station Maria-

hoeve, kant Voorburg (Appelgaarde)

Opgave: deelname vooraf opgeven via hvbexcursies@live.nl

Kosten: vervoer (bij carpoolen per persoon € 0,10 per km, alleen contant)

Zaterdag 17 februari 2024 Zoetermeer Buytenpark

Ochtendexcursie met eigen vervoer * (zie kader)

Vlak naast de inmiddels razend populaire Driemanspolder het Zoetermeerse Buytenpark. Zo op het einde van de winter is het een prima tijd om de al vroeg in het jaar zingende vogels te leren herkennen. Maar dat is niet het enige dat het Buytenpark te bieden heeft. Op de overgang naar het weidegebied is ook een plas-dras gedeelte. Afhankelijk van het weer gaan we in het open gebied op zoek naar overwinterende watervogels en vroeg arriverende weidevogels of we gaan verder het park in op zoek naar de vroege voorjaarszangers. En er komt altijd wel een buizerd of wat anders leuks overvliegen.

Leiding: Michèl Gieskens (06 2322 7541)

Tijdstip vertrek: 8:30 uur

Vertrekpunt: Parkeerplaats station Mariahoeve, zijde Voorburg (Appelgaarde)

Opgave: Deelname vooraf opgeven via hvbexcursies@live.nl

Kosten: vervoer (bij carpoolen per persoon € 0,10 per km, alleen contant)

Zaterdag 2 maart 2024 Lentevreugd (Wassenaar)

Ochtendexcursie met eigen vervoer** (zie kader)

Lentevreugd bij Wassenaar is een voormalig stuk bollenland in de binnenduinrand dat is omgevormd in bijna 100 ha prachtige na-

tuur. Met een stromende beek, kwelgrasland, sloten en poelen. In het voorjaar kun je veel doortrekkers aantreffen, van kleine vogels in de struiken tot hoog in de lucht. Wat we precies gaan zien blijft zoals altijd een verrassing, maar de kans op bijzonderheden is redelijk groot.

Leiding: Hugo Woudenberg en Maarten Souverijn (06 2007 5333)

Tijdstip vertrek: 8:30 uur

Vertrekpunt: Parkeerplaats station Mariahoeve, zijde Voorburg (Appelgaarde)

Opgave: Deelname vooraf opgeven via hvbexcursies@live.nl

Kosten: vervoer (bij carpoolen per persoon € 0,10 per km, alleen contant)

Zondag 17 maart 2024

Landje van Geijssel en Waverhoek

Dagexcursie met eigen vervoer** (zie kader)

Het is niet de eerste keer dat we het Landje van Geijssel bezoeken, beroemd vanwege de vele grutto's, grote aantallen steltlopers en eenden. Aansluitend maken we een korte wandeling langs de rietkraag van de Ouderkerkerplas. In café De Vrije Handel in Ouderkerk aan de Amstel is er gelegenheid iets te eten of te drinken. Via de fraaie route langs Polder Ronde Hoep rijden we naar Waverhoek. Hier maken we een wandeling van ca 2,5 km. De excursie eindigt bij het uitkijkpunt langs de Grote Wijde.

Leiding: André Kommer (06 4115 3365) en Muriel Kommer (06 5153 9821)

Tijdstip vertrek: 08:30 uur

Vertrekpunt: Parkeerplaats station Mariahoeve, zijde Voorburg (Appelgaarde)

Opgave: Deelname vooraf opgeven via hvbexcursies@live.nl

Kosten: vervoer (bij carpoolen per persoon € 0,10 per km, alleen contant)

Verzamelpunt: De parkeerplaats bij NS-station Mariahoeve zijde Appelgaarde (Voorburg), tenzij anders genoemd.

Opgave: Voor alle excursies dient u zich uiterlijk 48 uur van tevoren op te geven bij de contactpersoon van de CEL. Deelname is naar volgorde van opgave. Mocht u na opgave onverhoopt verhinderd zijn, dan vernemen wij dit graag uiterlijk 48 uur voor de excursie zodat de vrijgekomen ruimte kan worden ingevuld.

Vervoer: Voor dagexcursies met eigen vervoer aangeven of u zelf met uw auto kunt rijden en hoeveel deelnemers u kunt meenemen; of dat u met een deelnemer wilt meerijden. Kosten voor meerijden is € 0,10 per kilometer, af te rekenen met de chauffeur. Om het milieu te sparen, rijden wij met zo weinig mogelijk auto's.

Rekeningnummer: Voor excursies waaraan kosten zijn verbonden die moeten worden overgemaakt, dient u het aangegeven bedrag te storten op IBAN NL75 INGB 0002 7184 86 t.n.v. Haagse Vogelbescherming, afdeling excursies. Annuleringen schriftelijk of telefonisch meedelen.

Regels en reglement: Met het verschijnen van de nieuwe agenda, vervalt automatisch de vorige. Deelname geschiedt op basis van het Reglement Deelname Excursies/Reizen (augustus 2011). Dit reglement kunt u opvragen.

Jongeren: Op alle excursies zijn ook jongeren welkom!

Zwaarte excursies:

- * lichte wandeling, geen conditie vereist
- ** flinke wandeling, enige conditie vereist
- *** lange wandeling of meerdere wandelingen, conditie vereist
- **** zware wandeling(en) in moeilijk/ruig terrein

Terugkomsttijden

ochtend: tussen 12.30 en 13.00 uur

lange ochtend: tussen 14.00 en 14.30 uur

dag: tussen 17.30 en 18.00 uur

Eten en drinken: Neem iets te eten en drinken mee voor onderweg, daar er niet altijd een uitspanning kan worden bezocht. N.B. verzoek in de auto's niet te eten en/of drinken.

Kleding: Aangeraden wordt waterdicht schoeisel en regenkleding mee te nemen. In de winter warme kleding en handschoenen. In de zomer ademende kleding in lagen met voldoende bedekking tegen felle zon en evt. insecten. Bij voorkeur niet te felle kleuren.

CEL lezingenprogramma

‘Een vogelreis door Afrika’ - Gerrit van Ommering

Maandagavond 22 januari

Aanvang 20:00 uur, inloop vanaf 19:30

ANWB-gebouw (personeelsingang).

Gerrit van Ommering is van huis uit bioloog en fotografeert al jaren. Gerrit heeft bijgedragen aan verschillende fotoboeken over Zuid Holland waaronder Bijzonder Berkheide en Dwars door de duinen. Deze avond komen gebieden aan bod die hij bezocht tijdens zijn reizen door het zuidelijk deel van Afrika. In Zuid Afrika bezocht Gerrit het Kruger Nationaal Park, Pilanesberg Nationaal Park en een aantal minder bekende natuurgebieden. In Botswana bezocht hij Khama Rino Sanctuary, Nata Bird Sanctuary, Chobe National Park en Crocodile Pools. In Namibië waren het Popsa Falls en het Mahango National Park.

‘Van dia naar digitaal’ – Menno van Duin

Maandagavond 19 februari

Aanvang 20:00 uur, inloop vanaf 19:30

ANWB-gebouw (personeelsingang)

Menno van Duin (1983) gaat in op zijn vele vogelavonturen. Hij reisde de wereld rond op en maakte prachtige foto's. Maar zijn presentatie is geen technisch verhaal over vogelfotografie. Menno is sinds zijn vierde verslaafd aan vogels. Zijn ouders kochten een Engelstalige vogelgids waarin zij de Nederlandse namen opschreven. Met zijn spaargeld kocht hij voor zijn twaalfde verjaardag z'n eerste telelens en Menno spendeerde al zijn zakgeld aan dia rolletjes. Met de komst van de digitale fotografie nam ook zijn enthousiasme voor vogelfotografie een vlucht. Dit resulteerde erin dat zijn foto's gepubliceerd werden en ook prijzen wonnen (GDT, Lowland, Roots en National Geographic). Tijdens deze lezing geeft Menno tips voor de vogelfotografie. En hij laat zien welke mogelijkheden hij benutte op het eiland Helgoland om foto's van vogels te maken.

‘Een vogelreis naar Helgoland’ – Hans Overduin

Maandagavond 11 maart

Aanvang 20:00 uur, inloop vanaf 19:30

ANWB-gebouw (personeelsingang).

Hans Overduin is een vooraanstaand Nederlandse fotograaf. Hij fotografeert niet alleen vogels, maar ook andere dieren, landschappen en mensen. Op zijn website www.hansoverduin.nl kunt u zijn portfolio bekijken. Hans is medeauteur van het Handboek Vogelfotografie. Dit boek beschrijft in ruim 300 pagina's op een gedetailleerde manier alle aspecten die een rol spelen bij het maken geslaagde vogelfoto's. Zijn verhaal is doorspekt met tips voor vogelfotografen. De dierenwereld van Helgoland staat centraal in het tweede deel van zijn presentatie.

Wij vragen een entree van € 2,50 per persoon als bijdrage in de gemaakte kosten. Zowel leden en niet-leden zijn welkom. Vooraf reserveren is niet nodig. De ANWB personeelsingang is gemarkeerd met een verlichte banier van de Haagse Vogelbescherming.

Vogels van de Nederlandse Rode Lijst

TOM LOORIJ

Deel 49: de ringmus

Er wordt altijd veel aandacht besteed aan de achteruitgang van de huismus, maar die van de ringmus is minstens zo ontstellend. Niet voor niets staan beide soorten op de Rode Lijst in de categorie 'gevoelig'. Misschien komt het wel omdat we de huismus als uitgesproken stadsvogel veel beter kennen. De ringmus is een uitgesproken plattelandsvogel die houdt van kleinschalig cultuurlandschap met bosranden en graag vertoeft rond boerderijen. Zijn verspreidingsgebied houdt op bij de rand van de stad, waar dat van de huismus juist begint. Dat is echter alleen op Europa van toepassing. De hoofdmoot van zijn verspreiding ligt namelijk in Azië; slechts 10% van de hele wereldbevolking ringmussen broedt in Europa en de rest in Azië. En exacter: in het oostelijk deel van Azië, waar de huismus niet voorkomt en zijn plaats in de stedelijke omgeving wordt ingenomen door de ringmus. De vogel was en is daar zo algemeen dat in 1958 in China door Mao nog een decreet werd uitgevaardigd waarin 3 miljoen Chinezen in drie dagen tijd zoveel mogelijk ringmussen om zeep moesten helpen vanwege de schade aan landbouwgewassen. Maar de populatie van de vogel heeft zich daarna gelukkig volledig hersteld.

Ontstellende achteruitgang in Nederland

In de eerste broedvogelatlas van Sovon uit 1975 wordt een aantal genoemd van 500.000 tot 750.000, een onwaarschijnlijk hoog aantal. De schatting van Sovon voor de periode 1998-2000 bedroeg slechts 50.000 tot 150.000 paar. Al was de schatting voor 1975 misschien te hoog, de achteruitgang is onmiskenbaar. En in de 21ste eeuw gaat die onverdroten door. De nieuwste Sovon-atlas vermeldt 25.000 tot 38.000 paar voor 2018-2020. Vooral Limburg, de Veluwe en de kuststreek zijn ontvolkt geraakt. De hoogste dichtheden vinden we nu in het noordoosten van het land. In

Zuid-Holland, Zeeland, west Noord-Brabant en Limburg zijn de dichtheden laag. Alleen de nieuw aangelegde Flevopolders werden de vorige eeuw gekoloniseerd.

Intensivering landbouw

Overigens is ook elders in Europa van een forse achteruitgang sprake. Sinds 1980 zijn de aantallen ongeveer gehalveerd; ook in ons omringende landen loopt de stand terug. We moeten daarbij in het achterhoofd houden dat wij in West-Europa in feite aan de westelijke rand van het verspreidingsgebied van de ringmus zitten. En het zijn vaak die randen waar zich achteruitgang het eerste manifesteert. Het is een soort waaraan niet onmiddellijk gedacht wordt als het gaat om soorten die achteruitgaan door de intensivering van de landbouw zoals weidevogels of bij de zangvogels de ortolaan en grauwe gors. Maar de ringmus is een zaadeter, hoewel hij zeker in het broedseizoen ook insecten lust. En het is de intensievere graanoogst waarbij steeds minder graan als restant op het land blijft liggen en het verdwijnen van zaadrijke onkruidrandjes, die de soort nekt. Maar het ook steeds minder 'rommelig' worden van het platteland waarbij schuil- en nestgelegenheid verdwijnt speelt bij de achteruitgang een belangrijke rol. Verbetering van het voedselaanbod is daarom de allereerste belangrijke maatregel die genomen moet worden, ook in de winter. De sterfte onder de jongen is namelijk hoog waardoor er nauwelijks voldoende reproductie is om de stand op peil te houden.

Situatie in de Haagse regio

Tot het eind van de 20ste eeuw bevolkte de ringmus vooral de stadsrandgebieden van de agglomeratie. In de binnenstedelijke groengebieden was hij nauwelijks

of niet te vinden. Waldeck noemt in 1964 wel nog Clingendael, Meer en Bos, Ockenburgh en het Zuiderpark als broedgebied. Ringmussen willen graag in nestkastjes broeden bij gebrek aan geschikte natuurlijke holttes. De invliegopening moet dan ongeveer 40 mm zijn, dus iets groter dan die van de koolmees (32 mm). In 2001 broedde er een ringmus in een nestkast in de Dr. Abraham Schierbeektuin. Op Eikelenburg in Rijswijk werden ook regelmatig broedende ringmussen waargenomen. Zo waren er in 2013 zelfs 3 broedgevallen daar in opgehangen nestkastjes. Daarna zijn er nergens meer ringmussen in de Haagse groengebieden gesignaleerd, laat staan als mogelijke broedvogel.

Duingebieden

Wat betreft de duingebieden: in de 21ste eeuw was er in Solleveld in 2010 een eenmalig territorium, maar verder zijn daar na 2000 geen ringmussen als broedvogel vermeld. In Meijndel was het laatste vastgestelde territorium in 2003. En dan te bedenken dat er in 1984 maar liefst 33 territoria waren. Vanaf 1990 ging het aantal territoria van de ringmus in Meijndel echter snel achteruit en in 2003 viel dus het doek voor de ringmus in Meijndel. Het is algemeen bekend dat ooievaarsnesten soms inwoning hebben van andere vogelsoorten. Daaronder valt ook de ringmus. Ik heb dat zelf kunnen waarnemen op een vogelreis naar Roemenië; in de onderste takken van een nest vlogen voortdurend ringmussen in en uit. Nu hebben wij hier in Den Haag steeds meer ooievaarsnesten. Dus wellicht ontdekken er ooit nog eens ringmussen deze nesten als ideale broedplaats. Al is de kans daarop niet zo groot want de dichtst bij Den Haag broedende ringmussen zitten toch wel een flink eindje weg. En net als de huismus, zijn ringmussen geen grote zwervers.

De ringmus op postzegels

Daar het zwaartepunt van de verspreiding van de soort in Oost-Azië ligt, is het niet verwonderlijk dat de meeste zegels uit dat gebied stammen. De mooiste en ook meest natuurgetrouwe zegel stamt uit Cambodja. De bekendheid en talrijkheid van de ringmus heeft ook kunstenaars geïnspireerd om de vogel op tekeningen en schilderijen af te beelden. De beroemdste is Utawaga Hiroshige (1797-1858) uit Japan. Hij maakte veel smalle langwerpige landschapsteekeningen, waarop regelmatig diverse vogelsoorten voorkomen, soms nauwelijks herkenbaar gezien zijn 'vrije stijl' van schilderen. Deze schilderijen zijn door diverse landen ter wereld ook op postzegels afgebeeld. Op de zegel van Gambia is de ringmus duidelijk en herkenbaar zichtbaar. Een van de weinige zegels van een Europees land met een ringmus is er één van Estland uit 2021. Die is uitgegeven ter gelegenheid van het 100-jarig bestaan van de Estlandse Vogelvereniging. De vogel is daarop zittend op een verrekijker afgebeeld!

Inventarisatierapport 2022 afgerond

Voor het 36-ste jaar op rij heeft de Haagse Vogelbescherming haar inventarisatierapport over het jaar 2022 afgerond. Daarin heeft de commissie Veldwerk alle tellingen in parken, vogelrustgebieden en overige groengebieden in Den Haag e.o. opgenomen. Voordat we op het rapport – en hoe het te verkrijgen is – ingaan, graag uw aandacht voor een paar noties vooraf.

De Club van Rome kwam ruim 50 jaar geleden met het alarmerende rapport ‘grenzen aan de groei’. Sindsdien is de wereldbevolking alleen maar sneller gegroeid en zelfs verdrievoudigd. Het aantal wilde dieren is in die tijd in ongeveer hetzelfde tempo achteruit gegaan.

Ons drukbevolkte land is geen uitzondering en onze alsmaar drukker wordende randstad staat sowieso voor een gecompliceerde uitdaging. Een recent onderzoek van het CBS stelt vast dat juist in stedelijke omgeving vogels sinds 2007 hard achteruit gaan <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2022/25/afname-vogelpopulaties-in-stedelijk-gebied>.

Neergang stadsvogels

De neergang wordt vastgesteld bij vogels die zich vooral senang voelen in bos en park (-20 procent), die in struweel en struiken (-30 procent) als meer open groen (-10 procent). Het verder volbouwen van de stad- in combinatie met voor vogels niet altijd gunstige groenbeheer - is hier debet aan. Maar ook met stadsvogels die juist een sterke relatie hebben met bebouwing gaat het niet echt lekker (- 10 procent). Achteruit gegaan zijn vooral de huismus, spreeuw en gierzwaluw. De slechtvalk is buiten beschouwing gelaten. Bij deze soort staan we in het Inventarisatie rapport 2022 stil in de serie ‘de focus op.....’ Deze soort doet het immers tegenwoordig bijzonder goed in de stad! De groep wateren moerasvogels doet het heel aardig binnen het stedelijk gebied: met gemiddeld

een toename van 30 procent sinds 2007. Autonome groei van ganzen speelt hier een rol en de verrassende aanwezigheid van soorten uit in het buitengebied zoals de kraakeend en de aalscholver eveneens. Het zijn vogels die we overigens vooral buiten het broedseizoen zien. De verbeterende waterkwaliteit helpt en dat geeft moed. En dan zijn er natuurlijk de kleine mantelmeeuwen en zilvermeeuwen, die sinds de opmars van de vos in de duinen veilige broedlocaties op daken hebben gevonden.

Vogelrustgebieden

Het Inventarisatierapport 2022 wordt geen somber rapport. Veel vogels blijken zich wonderwel goed aan te passen aan zich wijzigende omstandigheden en vele ‘groene’ initiatieven hebben in de loop van de jaren goed uitgekapt. De Haagse Vogelbescherming is trots dat we daarbij al bijna 100 jaar lang een constructieve rol bij kunnen spelen. Vooral de vogelrustgebieden zijn een groot succes. De eerste, de Abraham Schierbeektuin in de Bosjes van Poot, bestaat ook al bijna 100 jaar. Het belang van dergelijke gebieden, soms nauwelijks groter dan een voetbalveld, neemt dezer dagen verder toe. Ze liggen veelal in parken waar de recreatiedruk en ook de ‘hondendichtheid’ steeds verder toeneemt. De niet voor publiek toegankelijke gebiedjes zijn in het voorjaar en de zomer ideale kraamkamers voor heel veel vogels. De broedvogeldichtheid ligt er vaak wel 8 x zo hoog als in de omliggende groengebieden. In de maanden daarna is het een voedsel-

paradijs en in de wintermaanden bieden ze beschutting en rust. Niet voor niets beginnen we elk inventarisatierapport, dit jaar dus de 36ste editie, met een overzicht van deze gebieden.

De vereniging mag zich verheugen in een vaste groep beheerders die vaak al vele decennia lang weer en wind heeft getrotseerd om buiten het broedseizoen met (fysieke) inzet, kennis en liefde gericht onderhoud te plegen in deze vooral door de vogels als idyllisch ervaren plekken. Op een enkele uitzondering na verloopt ook de samenwerking met de groendiensten van de betrokken gemeenten prettig.

Maar niet alleen de vogelrustgebieden worden geïnventariseerd. Ook de overige groen- en duingebieden komen aan bod. In het rapport krijgen ook specifieke projecten zoals het ooievaarsringproject en de bijzondere werkzaamheden in het vogelringstation Meijndel aandacht. Natuurlijk gaan we in op de vogelstand in de duinen en op specifieke onderwerpen zoals het vogelringstation en de ooievaars. Over die laatste soort gesproken: de Haagse Vogelbescherming voert al 10 jaar een ringproject uit met als doel meer in-

zicht verkrijgen in o.a. de grootte van de regionale ooievaarspopulatie, herkomst, broedsucces, foerageergebied, trekbewegingen en overleving.

Stadsvogelatlas

Met het eeuwjubileum van de HVB in 2025 wordt hard gewerkt aan een stadsvogelatlas. Daartoe wordt veel actuele informatie verzameld, ook van bijvoorbeeld begraafplaatsen, sportterreinen en volkstuinen. Aan deze laatste categorie wordt in het Inventarisatierapport 2022 al enige extra aandacht besteed. Belangrijk onderdeel van het rapport is, net als in de afgelopen jaren, een verslag van het Meetnet Urbane Soorten (MUS). Vrijwel nergens in Nederland worden op postcode-niveau zoveel gegevens verzameld als in Den Haag en zijn voorsteden.

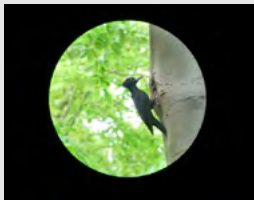
Het gedrukte Inventarisatierapport 2022 is in een beperkte oplage beschikbaar. Een digitale versie kunt u downloaden vanaf de HVB-site www.haagsevogels.nl.

Wij wensen u veel leesplezier.

Wim Kooij
Boudewijn Schreiner

HVB-lid Ad van der Holst overleden

Van Gina Boer ontvingen we het bericht dat Ad van der Holst na een ziekbed van vier maanden op vrijdag 18 augustus 2023 is overleden. Ad werd geboren op 24 juli 1947. Hij werd 76 jaar.

Ad was een enthousiast vogelaar, hij nam met zichtbaar groot plezier deel aan de HVB-reizen en hij fotografeerde graag vogels via zijn telescoop met camera. De bijgaande foto van de zwarte specht heeft hij op de Elbereis in 2015 gemaakt.

Correspondentieadres: ginaboer@gmail.com. Haar postadres is Besjeslaan 5, 2314 AZ Leiden.

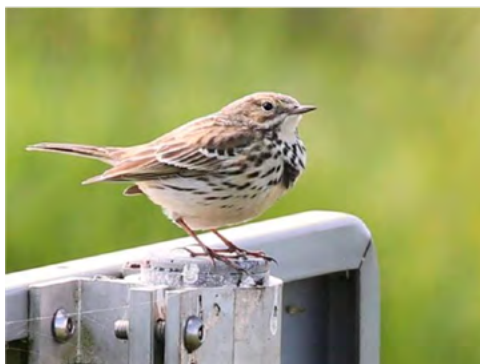
Voorjaarsreis naar Midlaren

17 tot en met 21 april 2023

HENK WARDENAAR

Met 14 mensen gaan we maandagochtend 17 april op pad: 8 vrouwen en 6 mannen in 5 auto's. De bestemming is het Fochteloërveen, waar we op zoek gaan naar de kraanvogel. Vanaf de karakteristieke uitkijktoren, gebouwd in de vorm van een 7, zie we ze al snel: 2 volwassenen, vermoedelijk met een jong. Nog verder weg zien we met een sterke kijker een groep van wel 15 kraanvogels. Wandelend op de terugweg zien we een ringslag en ook zandbijen.

We logeren op Landal bungalowpark De Bloemert. Op het terrein is een restaurant, met uitzicht op het meer, waar we ons het avondmaal goed laten smaken. Later zien we nog Venus aan de hemel staan en ontdekken we vleermuizen. Dinsdag, de tweede dag, staat in het teken van verkenning van het Zuidlaardermeer. We struinen de oevers af en zien een bruine kiekendief, baltsende futen, wel 1000 brandganzen vliegen op en bij het Tussenwater spotten we lepelaars en een graspieper. Een omgeknaagde boom en een glijpad naar het water verraden de aanwezigheid van bevers. Het restaurant is vandaag gesloten, maar we hebben een gourmet meegenomen en dat verorberen we in de grote bungalow.

graspieper

lepelaars

Woensdag staan de Letterbetterputten, de Onlanden en het Zuidlaardermeer op het programma. In de tuin van ons huisje konden we de gekraagde roodstaart en de bonte vliegenvanger bewonderen. En als een kers op de taart liet een goudvink zich kortstondig in de boom bewonderen. Prachtig! Op naar het natuurgebied Lettelberterputten. Dit gebied dankt zijn naam aan het afgegraven veen waardoor de petgaten vol zijn gelopen met regen en kwelwater. Tussen de petgaten zijn de legakkers, waar het veen te drogen werd gelegd, nog zichtbaar. Ze zijn inmiddels begroeid met riet. Dit zou een mooie gelegenheid moeten zijn om de rietzangers en de blauwborsten te kunnen horen. Helaas is de koude noordoostenwind - inmiddels

aangewakkerd tot windkracht 4 - spelbreker.

Naast het Zuidlaardermeer ligt het parkbos Vennebroek. Aan een meertje zagen we zo waar twee visdieven vliegen en als afsluiter van de dag hebben we een zwarte zwaan in het vizier gehad. Peter en Rita maken de maaltijd klaar met de restjes van de gourmet van gisteren aangevuld met lekker gemarineerde aardappels en heerlijk bereide risotto. Een topmaaltijd en het was gezellig om met z'n allen in het huisje te eten. Donderdag splitsen we de groep op. Een groot deel gaat naar de Drentse Aa en vier deelnemers kiezen voor een bezoek aan de Dollard.

Via het Hunzedal of Annermoeras hebben we een aantal gebieden in het Nationaal Park Drentsche Aa bezocht. O.a. de Maasbroeken langs het Anlooërdiepje waar we genoten hebben van het spotten van vogels en van het prachtige glooiende landschap met mooie doorkijkjes over de houtwallen. Het voorafje was een wandeling door het verrassend mooie historische brinkdorp Anloo, met zijn oude Romaanse kerk en trapgevel toren uit 1100.

Na de wandeling volgde een lunchstop in de Koningsherberg met een fraaie oud Hollandse inrichting. Vervolgens hebben we ten noorden van Gasteren een wandeling gemaakt over paden die zijn ontstaan door karrensporen in de Middeleeuwen. We zagen o.a. de veldleeuwerik, bruine kiekendief, buizerd, groene specht, tjiftjaf, pimpelmees, zwarte kraai, kuifeend, ooievaars, witte kwikstaart, brandgans en grauwe gans. Soms in baltsvlucht zowel op de weide als in het water!

De Dollardgroep bezocht Nieuwe Statenzijl, het gat van Nederland. De Westervoldse Aa mondt er via een sluiscomplex uit in de Dollard. Hierbij hun verslag. Bij de sluisen zagen we veel duiven- en boerenzwaluwen nesten. Ooit schuimde hier het gore rioolwater van de strokartonfabrieken de zee in. De Dollard is een groot modderbassin met getijden en een enorm buitendijks kweldergebied waar vogels een vluchtplaats bij hoogwater vinden. De oostelijke helft van de Dollard waar de Eems in uitmondt is Duits. Wij waren hier op honderd meter van Duitsland, waar we eerst naar de buitendijkse vogelkijkhut de Kiekkaaste liepen. De wandeling ernaartoe was al een feestje, lopend over vlonders tussen de rietkragen door. Deze kijkhut op stalen poten is de enige buitendijkse vogelkijkhut in Nederland. We hebben een aantal interessante vogels waargenomen: opvliegende witgatjes, de zwarte ruiter, kluut, wintertaling, tureluur, groenpootruiter, slobenden, enz. Een enorme wolk ganzen in de verte verried dat daar een (Duitse) zeearend toesloeg.

De leiding was in handen van ondertekende en Maarten Souverijn. Veel dank zijn we verschuldigd aan Rita Mens die zich inspande voor ons ontbijt, de lunch, thee en koffie.

Het afscheidsetentje vond plaats in het restaurant van De Bloemert en sommigen van ons danst De voorjaarsreis naar Midlaren van 17 tot en met 21 april 2023 en de sirtaki...

Vrijdag gaan we na het vertrek eerst nog een stroomafwaarts deel van de Drentse Aa bekijken, het ligt tegenover De Bloemert. Het gebied heet: Voorbuiten of De Vijf

boomkruiper

Bunder en is deels een heideveld. We zien de boompieper.

Halverwege de terugreis ligt het landgoed Oldenaller tussen Putten en Nijkerk. Het is een oud landgoed met grote beukenbomen, waterpartijen en (bloeiende) stin-

groene specht

senvelden en een mooi kasteel. We zien de boomkruiper en de bonte vliegenvanger.

Kers op de taart zijn baltsende groene spechten op een tak, waar Jacqueline foto's en een video van gemaakt heeft.

De redactie Stadsvogelatlas Den Haag in vergadering bijeen. Onder leiding van Tom Loorij worden flinke vorderingen gemaakt voor deze bijzondere uitgave die in 2025 – het jaar waarin de Haagse Vogelbescherming 100 jaar bestaat – zal uitkomen. Van links naar rechts zien we Adri Remeus, Wim Kooij, Foeke Zeilstra, Tom Loorij en Boudewijn Schreiner.

Rondleiding in de oudste eendenkooi van Nederland

Zondag 4 en 18 februari 2024
van 10.00-12.00 uur

De oudste eendenkooi van Nederland bevindt zich in het Zuiderpark Den Haag. De kooi wordt weliswaar niet meer gebruikt voor het vangen van wilde eenden. Het is een cultuur-historisch monument dat al meer dan 95 jaar in ere wordt gehouden.

Tegenwoordig is het een vogelrustgebied dat wordt beheerd door de Haagse Vogelbescherming. Vogels kunnen er in alle rust hun jongen grootbrengen. De kooi wordt beheerd door Ruud van der Waard, vogelwachter van de Haagse Vogelbescherming. Hij verzorgt op de eerste en de derde zondag van februari 2024 een aantal rondleidingen. Aan deelname zijn geen kosten verbonden, tevoren aanmelden is verplicht.

Op **zondag 4** en op **zondag 18 februari** bent u welkom voor een rondleiding die van 10.00 tot 12.00 wordt georganiseerd. U kunt zich bij Ruud aanmelden via rwnuthatch@gmail.com of telefonisch:

06 - 47 460 159.

Honden zijn niet toegestaan.

Uitnodiging Commissieavond donderdag 23 november

Op donderdagavond 23 november organiseren we van 19.00 – 22.00 uur een ‘commissieavond’ in ‘De Stal’ van ATV ‘Eigen Arbeid’, Zijdeweg 60 in Wassenaar.

Veel van de werkzaamheden van de Haagse Vogelbescherming worden gedaan door commissies. Denk aan Veldwerk die verantwoordelijk is voor de Vogelrustgebieden en de Broedvogelinventarisaties en grote inbreng heeft in het project Stadsvogelatlas 2025. In het oog springen natuurlijk ook de werkzaamheden van Vogelopvang De Wulp en die van de Commissie Excursies en Lezingen. Maar er zijn meer commissies, u vindt ze in het Jaarverslag. Op de commissieavond vertellen ze over hun werkzaamheden, plannen en ideeën voor de toekomst.

Deze avond is bestemd voor alle leden. Er kunnen vragen worden gesteld, discussiepunten opgebracht en suggesties voor activiteiten worden gedaan. Voor leden die actief willen worden in het HVB-bestuur of in één van de commissies is het natuurlijk een prima gelegenheid om meer te weten te komen over het werk voor en achter de schermen van de HVB. En natuurlijk is het een goed moment om kennis te maken met actieve leden en in een ontspannen sfeer met hen te overleggen. We denken het inhoudelijke deel tegen 21.00 uur af te ronden waarna we onder een drankje nog informeel kunnen napraten.

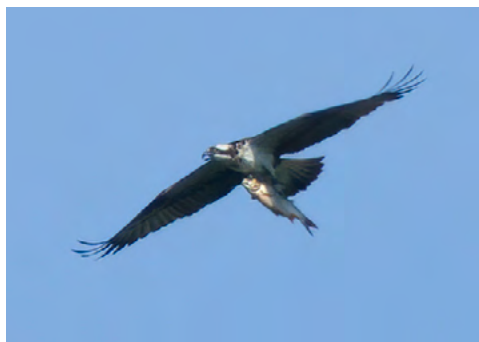
Dus nodigt het HVB-bestuur u van harte uit om deze avond bij te wonen.

We kijken terug op een meimaand die koud en regenachtig begon, een junimaand die de warmste en droogste was sinds het begin van de officiële weermetingen en tenslotte op een julimaand die alles had wat bij een typisch Hollandse zomer hoort. Wat mij betreft dus lekker weer ...

WIM KOOIJ

De mooiste tijd voor liefhebbers van trekvogels is het najaar. Dit jaar was het weer fraai en dat maakte het extra bijzonder dat er in en rond de havenmond telkens één of twee zeekoeten aanwezig waren. Zeekoeten zien we namelijk vooral als we een sjaal om hebben en een muts op ons hoofd. Aanvankelijk ging het om een ziek exemplaar dat kort daarna dood werd gevonden. Vanaf 23 augustus ging het steeds om twee dezelfde vogels. Ook de *alk* wordt vanaf 12 september in en rond de haven vrijwel dagelijks waargenomen. Langs de kust vallen verder op waarnemingen van de *Noordse pijlstormvogel*, al op 7 augustus en een dag later een *kleinste jager*. Die was daarna vaker te bewonderen net als het *vaal stormvogeltje* (29/9, 14/10 en 18/10) en drie maal ook een *vale pijlstormvogel* (al op 30/7, 3/8 en 31/8). *Reuzensterms* trekken vooral eind augustus door, al blijven de aantallen bescheiden. Deze stern werd ook een aantal keren verder in het binnenland, in de Nieuwe Driemanspolder gezien.

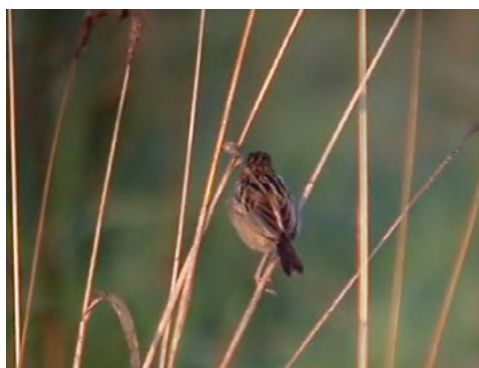
Zes waarnemers herkennen op 8 oktober een twee *Ross' ganzen* tussen 29 *kleine rietganzen*. Rob Berkelder schrijft daarover 'Eén van de twee vogels heeft opvallend zwart op twee onderarmpenen en werd herkend als een in Canada geringde vogel, die ook in Noorwegen en Denemarken werd gezien. Nu verblijven ze tussen de *kleine rietganzen* in West-Vlaanderen.' Zie <https://www.natuurpunt.be/nieuws/nieuwe-vogelsoort-voor-europa-duikt-op-west-vlaanderen-20231011>

visarend

Zowel de *zeearend* als de *visarend* worden vooral in september en oktober regelmatig gemeld. Een *zeearend* houdt zich wekenlang op in de omgeving van Leidschendam en wordt ook foeragerend gezien op de Starrevaartplas. Steeds vaker worden *graszangers* gemeld, medio augustus waren er waarnemingen bij de Kikkervallei, de Ganzenhoek en de Vulkaan.

Onze 'gewone' *nachtegalen* laten zich na de zomer niet meer zien of zijn al zuidwaarts getrokken. Tussen 21 en 24 augustus liet

graszanger

een *noordse nachtegaal* zich bekijken in de duinen ten zuiden van Kijkduin. Tussen 2 en 6 september maken bij de John F Kennedylaan in Rijswijk maar liefst 162 vogelaars melding van een daar verblijvende *hop*. Deze wordt zowel gezien in de achtertuin van een bewoner als in het groengebied Steenvoorde aan de andere kant van de weg.

Op 7 september vliegt een jonge *roodpootvalk* over de Vulkaan. Op die datum ook de eerste *roodmus* in een reeks van 10 meldingen die doorloopt tot 16 oktober. De *roodmus* wordt in de meeste gevallen overvliegend gezien. Maar op de laatstgenoemde datum verbleef echter een exemplaar wat langer bij de Vulkaan.

De 7^e september is ook de dag dat een *sperwergrasmus* in het Westduinpark, dichtbij

roodpootvalk

de kust, door Vincent van der Spek wordt gezien. Die schrijft hierover: 'Markant beest met lichte iris. Aan overzijde vallei ontdekt midden in een vlier, een half uur later naar zandpaadje richting uitkijkpunt gevlogen. Mak beest. Langdurig duindoornbessen etend. Niet roepend, ik wacht nog steeds op mijn eerste roepende in NL... Mijn derde in twee jaar tijd rond dit valleetje.' Op 20 augustus was er op dezelfde plek ook een exemplaar gemeld.,

grauwe klauwier

Sperwergrasmussen werden ook gezien op 8 september bij de Scheveningse watertoren, op 16/9 in Lentevreugd en op 26/9 midden in Meijndel. En latertje verschijnt op 23 oktober in de kijker, wederom in de duindoorns dichtbij het Westduinpark-strand. Op 14 september werd een juveniel *grauwe klauwier* in het Westduinpark gezien. De *ortolaan* werd op 10 en 16 september gezien bij de Kikkerberg Meijndel en ook op de 16^e bij de Vulkaan. Twee maal (op 4 en op 26 september) werd daar ook een *draaihals* gespot. Op 11 oktober werd nabij de Wassenaarse Slag een *grote kruisbek* waargenomen. Vanaf medio oktober worden regelmatig langstrekkende *dwerggorzen*, *Siberische boompiepers* en *Siberische tijftjaffen* gezien. Op 12 oktober werd een *Baltische*

ortolaan

grote kruisbek

mantelmeeuw op de Zandmotor gezien. De vogel was in 2018 geringd in Nordhorsvær, Noorwegen.

Opvallend is dat ook dit jaar op 22, 24, 25 en 28 oktober weer enkele *vale gierzwaluwen* trekkend langs de duinrand zijn waargenomen. Dit in een periode dat onze 'eigen' gierzwaluwen al weer ruim twee maanden in hun zomerverblijven zijn teruggekeerd. De laatste *gierzwaluw* in onze omgeving werd gespot op 1 september.

Niet veel *bladkoningen* dit najaar. In de hoogtijdagen tussen half september en medio oktober waren er nu slechts een paar waarnemingen. Allemaal in de binnenduïnbossen van individuen die in gezelschap verkeren van *mezen* en (*vuur*) *goudhaantjes*. Opvallend dat juist er dit jaar in de laatste weken van oktober weer wat meer meldingen zijn gedaan.

Wordt het weer eens een goed najaar om *pestvogels* te zien? De laatste (beschei-

Baltische mantelmeeuw

den) invasies vonden plaats in 2012 en 2016. In ieder geval zijn er op 16 en 17 oktober al exemplaren gesignaleerd in de Ganzenhoek en bij de Vulkaan. Het waren geen blijvertjes en van deze markante soort is in de laatste helft van oktober niets meer vernomen. Op 31 oktober werd tussen de zeereep en de Prinsenberg een *Mongoolse pieper* gezien! Deze soort is nog niet eerder waargenomen in onze regio. Wat zullen november en de wintermaanden ons brengen? Het is altijd weer spannend!

mongoolse pieper

Wim van Yperen overleden

Op 5 november is Wilhelmus Gerardus van Yperen na een kort ziekbed overleden. Hij werd 74 jaar. Hij was een groot en deskundig natuurliefhebber. Velen van u zullen hem kennen van zijn prachtige site www.kieksjesdief.nl.

Wim is in besloten kring op begraafplaats Westduin begraven.

Streven naar een minimale footprint van ons drukwerk

JEROEN MELCHERTS, secretaris HVB-bestuur

Als natuurbeschermende organisatie is het niet meer dan logisch dat een vereniging kritisch kijkt naar een verantwoord verbruik aan middelen en energie.

De HVB streeft ernaar om al haar voorlichting in eerste instantie op haar website(s) te plaatsen. Daarnaast worden als het gaat om drukwerk kleine oplagen ingekocht. Denk aan informatiefolders over verschillende onderwerpen die tijdens groene markten worden uitgedeeld. We drukken liever bij dan dat we met een onbruikbare restvoorraad blijven zitten. Al ons drukwerk wordt momenteel digitaal gedrukt, hetgeen inhoudt dat grotere aantallen nauwelijks meer tot lagere kosten per exemplaar leiden.

In februari 2023 is het jaarverslag samen met de reguliere uitgave van De Wulp naar u verzonden in een goedkope papieren envelop. De mei Wulp is verzonden zonder papieren of plastic omslag, maar met een plakker.

De HVB ziet het jaarlijkse Inventarisatie-rapport als een mooie en belangrijke uitgave. Het is belangrijk om de broedvogelstand in ons werkgebied op een heldere en betrouwbare manier te monitoren. Niet alleen binnen de vereniging, maar ook daarbuiten wordt jaarlijks uitgekeken naar het verschijnen van de nieuwste versie. We willen een gedrukt exemplaar graag als blijk van waardering verspreiden onder degenen die met hun inventarisaties aan de inhoud hebben bijgedragen. En we willen ook externe contacten

voorzien van een gratis exemplaar. We hebben in 2023 voorafgaand aan het drukken van het IR 2022 geïnventariseerd hoe groot de belangstelling voor een gedrukt exemplaar is. Daartoe zijn alle tellers die een bijdrage hebben geleverd aan het rapport, de beheerders en vrijwilligers die regelmatig werken in de vogelrustgebieden en diverse externe contacten (andere groene verenigingen, gemeente, groenbeheerders) per mail benaderd met de vraag of zij een gedrukt exemplaar willen ontvangen dan wel dat zij kiezen voor het gebruik van de digitale versie op de website. Ongeveer 80% van de 70 aangeschreven contacten heeft gereageerd. Ruim de helft koos voor de digitale versie. Dat heeft geleid tot een lagere oplage en dus aanzienlijke besparing. Financieel, maar ook wat betreft het milieu. Daarnaast is afgesproken dat de bezorging zoveel mogelijk door de HVB-leden wordt verzorgd; ook dat is een milieuvriendelijkere manier en het bespaart de vereniging kosten. Een mooi voorbeeld van hoe we onze footprint zo klein mogelijk kunnen laten zijn.

R!NG FOTOFOCUS.nl

DE VERREKIJKERSPECIALIST VAN DEN HAAG

SWAROVSKI
OPTIK

Swarovski ATX | STX | BTX

"De beste modulaire telescoop ooit!"

Alles op voorraad en demonstratie-klaar!

opticron

Thomsonlaan 96 | 2565 JE | Den Haag | 070-3638398 | denhaag@ringfotofocus.nl

Verenigingswinkel

Voor informatie, publiciteit en verkoop

De winkel is geopend op de
1e zondagmiddag van het kwartaal.
Zie voor de tijden onze website.

Diverse vogelkijkgidsjes v.a. .... € 9,95

DVD met 5 Haagse natuurdocumentaires
Ooievaars Natuurlijk €10,00

Serviesgoed met vogelafbeeldingen v.a. € 4,50

Raamstickers (3st. A4) wit en zwart ... € 3,00

Vogelherkenning- en zoekplaten ..... € 0,50

Vogelkaarten v.a. .... € 1,00

Vogelpennen, vogeltassen ..... € 3,50

Vogelparaplu ..... € 7,50

Diverse wintervoerartikelen v.a. .... € 2,50

Finstick, (verrekijkerstatiefje) €25,00

Vele modellen duurzame nestkasten,
faunatrappen, voedersystemen, finsticks.

Duurzame nestkasten in 14 modellen.

Informatie: www.haagsevogels.nl

Bestellen: info@haagsevogels.nl

Plaatjes voor mezenestkasten ..... € 2,00

Vogelopvang De Wulp

Heliotrooplaan 15

2555 MA Den Haag

Telefoon: 070 - 323 15 68

IBAN: NL83 INGB 0005 0926 75

t.n.v. Vogelasiel De Wulp

E-mail: info@vogelopvangdewulp.nl

Website: www.vogelopvangdewulp.nl

[facebook.com/vogelopvangdewulp/](https://www.facebook.com/vogelopvangdewulp/)

[instagram.com/dewulp](https://www.instagram.com/dewulp)

Contact

Bestuur

vacant

Jeroen Melcherts

voorzitter

waarnemend voorzitter
en secretaris (DB)

penningmeester (DB)

Rob de Jong

Foeke Zeilstra

Rogier Mos

Frits IJzendoorn

John Woudstra

wnd. lid DB

lid

lid

lid

Correspondentieadres bestuur

Heliotrooplaan 15, 2555 MA Den Haag

E-mail: info@haagsevogels.nl

Algemeen bankrekeningnummer

IBAN: NL12 INGB 0003 5861 85

Functionaris privacybescherming

Jeroen Melcherts

Contributie

De contributie bedraagt minimaal € 17,50 per jaar voor volwassenen; gezinsleden € 7,00 jeugdleden tot 18 jaar gratis; lidmaatschap voor het leven: minimaal € 300,00. Betaling op IBAN NL49 INGB 0000 275200 t.n.v. Haagse Vogelbescherming.

Ledenadministratie

Voor aanmelden van nieuwe leden, adreswijzigingen en contributiebetaling kunt u terecht bij de ledenadministratie:

Rob de Jong

tel. 070 - 352 2940

e-mail: hvbledenadm@gmail.com

Commissie Excursies en Lezingen (CEL)

contactpersoon: Muriel Kommer

Voor informatie: tel. 06 - 26 30 06 20

E-mail: hvbexcursies@live.nl

Commissie Veldwerk

Contactpersoon:

Boudewijn Schreiner, tel. 06 19 77 88 93

Algemene informatie

E-mail: info@haagsevogels.nl

Website: www.haagsevogels.nl

<https://www.facebook.com/HaagseVogels/>

Vogelopvang De Wulp, tel. 070 - 323 15 68

Alarmnummers Milieuzaken

Voor spoedeisende zaken als kappen en snoeiwerkzaamheden in de broedtijd

- Wet natuurbescherming: 0888 333 555 (24/7)

- Den Haag noord:

Adri Remeeus, tel: 06 - 53 42 56 02

- Den Haag zuidwest:

Ruud van der Waard, tel: 06 - 47 46 01 59

- Leidschendam-Voorburg:

Martin van de Reep, tel: 06 - 54 75 89 50

Geen natuur
zonder vogels!